

INSON SOG`LIG`I ENG MUHIM JIHATDIR.

Saitqulova O`g`iloy Zokir qizi
Termiz Davlat Universiteti talabasi
Tursunov Behruz Normurod o`g`li.
Termiz Davlat Universiteti o`qituvchisi
saitqulvaogloy@gmail.com
aloqa telefonlari: +998997290963
+998971916600

Annotatsiya: Inson hayoti va sog`lig`i davlat tomidan muhofaza qilinadi va unga qarshi jinoyatlar jinoiy javobgarlikka tortilishiga sabab bo`ladi.

**Kalit so`zlar:** sog`liqqa qarshi jinoyatlar, badanga yengil, og`ir, o`ta og`ir shikast yetkazish, qasd, ehtiyotsizlik. qinash, hayot uchun xavfli bo`lgan og`ir shikast yetkazish.

Abstract: Human life and health are protected under the roof of the state, and crimes against it are the reason for bringing criminal responsibility.

Key words: crimes against health, causing light, heavy, extremely heavy injury to the body, intent, carelessness. suffering, inflicting serious injury that is dangerous to life.

Аннотация: Жизнь и здоровье человека охраняются под крышей государства, а преступления против него являются основанием для привлечения к уголовной ответственности.

Ключевые слова: преступления против здоровья, причинение легких, тяжелых, особо тяжелых телесных повреждений, умысел, неосторожность. страдания, причинение тяжелых телесных повреждений, опасных для жизни.

O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 25-moddasiga binoan yashash huquqi har bir insonning ajralmas huquqidir va u u qonun bilan muhofaza qilinadi. Inson hayotiga suiqasd qilish eng og`ir jinoyatdir, shuningdek, O`zbekiston Respublikasida o`lim jazosi taqiqlanadi.

Inson uning sha`ni qadr-qimmatini daxlsizdir. Insonning hayoti va sog`lig`iga qilingan har qanday tajovuzlar qonun bilan taqiqlanadi hamda jinoiy javobgarlikka tortilishiga sabab bo`ladi. O`zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksining II bob. Sog`liqqa qarshi jinoyatlar bo`lib, 104-111-moddalarni o`z ichiga oladi.

Sog'liqning qisqa muddatga yomonlashuviga yoki mehnat qobiliyatining uncha uzoq bo'lmagan muddatga yo'qolishiga olib kelmagan qasddan badanga yengil shikast yetkazish o'sha harakatlari uchun ma'muriy jazo qo'llanilganidan keyin sodir etilgan bo'lsa, Jinoyat Kodeksining 109-moddasiga muvofiq -BHMning 25 baravarigacha miqdorda jarima yoki 240 soatgacha majburiy jamoat ishlari yoxud bir yilgacha axloq tuzatish ishlari bilan jazolanadi.

Jinoyat sodir etilayotgan paytda hayot uchun xavfli bo'lmagan va Jinoyat Kodeksning [104-moddasida](#) nazarda tutilgan oqibatlariga olib kelmagan, lekin sog'liqning uzoq vaqt, ya'ni kamida 21 kun, ammo 4 oydan ko'p bo'lmagan davrda yomonlashuviga yoki umumiy mehnat qobiliyatining 10 foizidan 33 foizigacha yo'qolishiga sabab bo'lgan qasddan badanga o'rtacha og'ir shikast yetkazish Oilaviy maishiy zo'ravonlik nazarda tutilgan jinoyat alomatlari mavjud bo'lmasa Jinoyat Kodeksining 105-moddasi "Qasddan badanga o'rtacha og'ir shikast yetkazish" bilan javobgarlikka tortiladi.

Jinoyat kodeksining 104-moddasi "Qasddan badanga og'ir shikast yetkazish" bo'lib, sog'liqqa qarshi jinoyatlarning og'irlashtiruvchi holati hisoblanadi. Unga muvofiq, jinoyat sodir etilayotgan paytda hayot uchun xavfli bo'lgan qasddan badanga og'ir shikast yetkazish natijasida ko'rish, so'zlash, eshitish qobiliyatini yo'qotish yoxud biron a'zoning ishdan chiqishi yoki uning faoliyati tamoman yo'qolishiga, ruhiy holatining buzilishiga yoki sog'lig'ining boshqacha tarzda buzilishiga, umumiy mehnat qobiliyatining o'ttiz uch foizidan kam bo'lmagan qismining doimiy yo'qolishiga yoki homilaning tushishi yoxud badanning tuzalmaydigan darajada xunuklashishiga sabab bo'lsa va jinoyat Kodeksning oilaviy zo'ravonlik nazarda tutilgan jinoyat alomatlari mavjud bo'lmasa, 104-moddaning 1-qismiga ko'ra uch yildan besh yilgacha ozodlikni cheklash yoxud uch yildan besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

104-moddaning og'irlashtiruvchi holatlari ham mavjud bo'lib, 2,3-qismlari bo'yicha jinoiy javobgarlik keltirilgan. Masalan: A. ismli shaxs B. ismli shaxsni qasddan badanga og'ir shikast yetkazish oqibatida B. ismli shaxs o'limi bilan yakunlandi. Ushbu holat bo'yicha Jinoyat kodeksining 104-moddasi 3-qism "d" bandi (jabrlanuvchining o'lishiga sabab bo'lsa) bo'yicha jinoiy javobgarlikka tortiladi.

Ushbu bobning obyekti- o'zga shaxsning sog'lig'i hisoblanadi. Sog'liqqa va jismoniy daxlsizlikka qarshi jinoyatlar moddiy tarkibli bo'lib, ijtimoiy xavfli oqibatlar yuz bergan paytdan e'tiboran tamom bo'lgan jinoyat deb topiladi.

Badanga shikast yetkazilganda, aybdorning g'ayriqonuniy harakati tufayli jabrlanuvchining sog'ligiga zarar yetkazish oqibat tariqasida namoyon bo'ladi.

Aksariyat hollarda badanga shikast faol harakatni sodir etish yo'li bilan yetkaziladi, biroq nazariy jihatdan bunday shikastni harakatsizlik yo'li bilan ham yetkazish mumkin. Jinoyat huquqi nazariyasida shaxsning sog'ligiga zarar yetkazishining oldini olishga qaratilgan biron-bir harakatni bajarishi shart bo'lgan va uni qilishi mumkin bo'lgan, ammo uni bajarmagan holdagina harakatsizlik yo'li bilan sog'liqqa zarar yetkazishi mumkin deb hisoblanadi.

Sog'liqqa qasddan yoki ehtiyotsizlikdan shikast yetkazish mumkin.

Sog'liqni saqlash huquqi insonning ana shu boyligidan foydalanishda muayyan huquqlarga ega ekanligini nazarda tutadi. Shu munosabat bilan inson tomonidan o'zining sog'lom bo'lishdek subyektiv huquqini amalga oshirish chegarasining jinoyat huquqi tomonidan muhofaza qilinishi masalasi qiziqarli ekanligi shubhasizdir.

Shaxsning sog'ligiga uning roziligi bilan ijtimoiy foydali maqsadda zarar yetkazilgani jinoiy javobgarlikka tortish uchun asos bo'lmaydi. Masalan, bemorning hayotini saqlab qolish uchun uning jarohatlangan a'zosini kesib tashlash yoki tibbiy aralashuv oqibatida kishi a'zosi shakllan o'zgaradi (oyoq, qo'lning kaltalashib qolishi va hokazo). U yoki bu a'zoni yoki to'qimalarning bir qismini muhtoj kishiga donorning roziligi bilan ko'chirib o'tkazish uchun kesib olish hollari ham shular jumlasiga kiradi.

Bunday holda shifokorning harakati ijtimoiy foydali harakat hisoblanadi. Agar bunday harakat shaxsning roziligi bilan sodir etilsa, bu rozilik kasallik varaqasida tegishli yozuv bilan qayd etib qo'yilishi kerak. Ijtimoiy indeferent, ya'ni nuqsonni yo'qotish (kosmetik operatsiya o'tkazish va hokazo) maqsadida sog'liqqa shikast yetkazish, agar u ehtimol tutilgan oqibat haqida xabardor qilingan shaxsning roziligi bilan o'tkazilgan bo'lsa, jinoiy javobgarlikka sabab bo'lmaydi.

Faqat ijtimoiy jihatdan xavfli maqsadda shaxsning roziligi bilan zarar yetkazganlik uchun jinoiy javobgarlik yuzaga keladi. Bunga harbiy xizmatdan bo'yin tovlagan boshqa shaxsning sog'ligiga shikast yetkazish misol bo'la oladi.

Shifokorlik faoliyatida sog'liqqa muayyan shikast yetkazish ba'zi hollarda ancha yirik jarohat paydo bo'lishining yoki o'limning oldini olish uchun zaruriy shart hisoblanadi. Bunday holda O'zbekiston Respublikasi JK 41-moddasi (Kasb yoki xo'jalik faoliyatiga bog'liq asosli tavakkalchilik) inobatga olinishi lozim.

Boks, kurash, futbol, xokkey, sharq Yakkama-Yakka olishuvi kabi turli sport tadbirlarini o'tkazish chog'ida ham badanga shikast yetkazilishi mumkin. Yuridik adabiyotlarda bu masalaning yechimi bir xilda hal etilmagan.

Shu munosabat bilan sport musobaqasini o'tkazish jarayonida musobaqa qatnashchisiga shikast yetkazilishi mumkin bo'lgan to'rtta vaziyatni ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir:

birinchi vaziyat – sport bellashuvi vaqtida o‘yin qoidalari buzilmagani holda sog‘liqqa shikast yetkazilishi. Garchi bunday harakat natijasida zararli oqibat yuz bersa ham, sportchi sport qoidasini buzish va shikast yetkazishga qasd qilmaydi. Shu bois uning harakatlari ijtimoiy xavfli va g‘ayriqonuniy deb topilishi mumkin emas;

ikkinchi vaziyat – sportchining ehtiyotsizlik orqasida o‘yin qoidalarini buzganligi natijasida sog‘liqqa shikast yetkazilishi. Bunday holda ham sportchining harakatida jinoyat tarkibi bo‘lmaydi va unga nisbatan musobaqa qoidalarida nazarda tutilgan jazolargina qo‘llanilishi mumkin;

uchinchi vaziyat o‘yin qoidasini qasddan buzish natijasida sog‘liqqa shikast yetkazilishini qamrab oladi. Bunday holda masala yuz bergan oqibatga qarab hal etiladi. Agar badanga yengil shikast yetkazish tarzidagi oqibat yuz bergan bo‘lsa, aybdor jinoiy javobgarlikka tortilmasligi lozim. Jabrlanuvchiga o‘rtacha og‘ir yoki og‘ir shikast yetkazilgan bo‘lsa, aybdorning qilmishi O‘zbekiston Respublikasi JK 111-moddasi (Ehtiyotsizlik orqasida badanga o‘rtacha og‘ir yoki og‘ir shikast yetkazganlik) bilan kvalifikatsiya qilinadi;

to‘rtinchi vaziyat – raqibning sog‘ligiga sport bellashuviga bog‘liq bo‘lmagan holda shikast yetkazilishidir. Bunday holda badanga u yoki bu og‘irlikda qasddan shikast yetkazganlik uchun aybdor jinoiy javobgarlikka tortiladi.

Badanga shikast yetkazadigan harakat juda xilma-xil bo‘lib, ularni quyidagi guruhlarga bo‘lish mumkin:

- 1) jismoniy (mexanik, termik, elektrik va hokazo) ta’sir ko‘rsatib badanga yetkaziladigan shikast;
- 2) badanga kimyoviy yoki biologik vositalar bilan ta’sir ko‘rsatish (turli kislotalar, zaharli moddalar, gazlar va hokazodan foydalanish) yo‘li bilan badanga yetkaziladigan shikast;
- 3) ruhiy ta’sir ko‘rsatish yo‘li bilan badanga yetkaziladigan shikast.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

1. Jinoyat huquqi kursi III TOM M.X.Rustamboyev. Toshkent 2018.
2. Jinoyat kodeksi
3. Lex.uz
4. Jinoyat kodeksiga Sharx

